

Анджей Баранський
Канцелярія юридичного радника, Варшава, Польща
Вул. Свідерська 109 F, кв. 12
abaranski@wp.pl
Ян Герчинський
Інститут освітніх досліджень, Варшава, Польща
Гурчевська 8, 01-108 Варшава, Польща
jan@herczynski.eu
(+48) 501 048 500

Пояснення щодо деяких типів шкіл у Польщі

У дискусіях щодо проекту нового українського законодавства у сфері освіти виникло питання про різні типи шкіл, які діють у польській правовій системі. Це стосується насамперед таких типів шкіл:

- Непублічна школа,
- Публічна школа, якою управляє юридична чи фізична особа,
- Мала публічна школа, передана самоврядуванням в управління іншим суб'єктам (юридичній чи фізичній особі),
- Громадська школа.

Дана інформаційна довідка покликана пояснити ці поняття, закріплені у польському законодавстві. Довідку укладено для того, щоб полегшити українським реформаторам оцінку, у якій мірі підходи польського законодавства можуть бути придатними в Україні, і якою мірою не відповідають потребам української освіти і не повинні переноситися до українського правового порядку. З цієї причини довідка повністю стосується тільки польських підходів.

Непублічна школа

Непублічна школа – це школа, заснована юридичною особою (яка не є одиницею територіального самоврядування) чи фізичною особою на основі внесення до реєстру непублічних шкіл, який ведеться одиницею територіального самоврядування, відповідальною за управління школами такого типу. Інакше кажучи, громади ведуть реєстри не публічних дитсадків, початкових шкіл і гімназій, а повіти ведуть реєстри, зокрема, шкіл, вищого від гімназійного рівня.

На побутовому рівні неpubлічні школи часто називають «приватними школами». Деякі з неpubлічних шкіл, а саме, ті, якими управляють об'єднання, на побутовому рівні також називають «громадськими школами» (про це поняття див. останній пункт довідки).

Неpubлічна школа може отримувати оплату на навчання.

Неpubлічна школа може бути школою із повноваженнями публічної школи або школою без таких повноважень. Наявність повноважень публічної школи означає, що школа має право видавати державні свідоцтва і дипломи, які є офіційними документами. Наявність повноважень публічної школи також забезпечує можливість отримувати дотації від одиниці самоврядування, яка веде реєстр, до котрого внесена дана неpubлічна школа. Одиниця самоврядування зі свого боку отримує кошти на ці цілі у рамках освітньої субвенції, що передається із державного бюджету.

У зв'язку із тим, що шкільна освіта є загальнообов'язковою, не допускається існування неpubлічних початкових шкіл і гімназій без повноважень публічної школи. У Польщі здобувати шкільну освіту зобов'язана молодь віком від 6 до 15 років (молодь віком 16-18 років зобов'язана навчатися, цей обов'язок має інший правовий характер). Іншими словами, всі школи, які відвідуються учнями, яких стосується шкільний обов'язок, зобов'язані мати повноваження публічної школи, щоб мати можливість видавати своїм учням державні свідоцтва. Решта неpubлічних (вищих від гімназійного рівня) шкіл може отримати повноваження публічної школи, якщо виконає вимоги, встановлені законодавством у сфері системи освіти. Повноваження публічної школи надаються шляхом прийняття адміністративного рішення тим виконавчим органом одиниці територіального самоврядування, який вніс дану школу до реєстру неpubлічних шкіл. Неpubлічна школа, щоб отримати повноваження публічної, зобов'язана:

1. Реалізувати навчальну програму, яка враховує програмні основи загальної освіти, а для професійної школи – також програмні основи професійної освіти, встановлені Міністром національної освіти,
2. Здійснювати навчання у рамках циклу, встановленого для публічних шкіл (початкова школа – 6 років, гімназія – 3 роки, загальноосвітній ліцей – 3 роки),
3. Вести викладання обов'язкових предметів у сумарному обсязі (кількість годин на тиждень протягом навчального циклу), не меншому, ніж загальний обсяг обов'язкових занять, встановлений рамковим навчальним планом, прийнятим Міністром національної освіти,
4. Керуватися принципами класифікації і переведення учнів до наступного класу, встановленими Міністром національної освіти,
5. Проводити зовнішні екзамени на принципах, встановлених для учнів публічних шкіл,
6. Вести аналогічну до публічних шкіл документацію навчального процесу,
7. Викладання обов'язкових предметів мають здійснювати вчителі, які володіють кваліфікацією, аналогічною до тієї, яка вимагається від учителів публічних шкіл.

Непублічна школа із повноваженнями публічної школи, у якій реалізується шкільний обов'язок чи навчальний обов'язок, отримує на кожного учня дотацію від одиниці самоврядування у розмірі 100% поточних витрат на одного учня в тих школах такого ж типу, які перебувають в управлінні даного самоврядування.

Публічна школа, якою управляє юридична чи фізична особа

Публічну школу може заснувати й управляти нею юридична особа, яка не є одиницею самоврядування, чи фізична особа. Однак при заснуванні такої школи необхідно отримати дозвіл від одиниці самоврядування, відповідальної за управління школами даного типу. Наприклад, щоб фізична чи юридична особа могла заснувати на території даної громади публічну гімназію й управляти нею, дана громада повинна висловити свою згоду у вигляді надання дозволу.

Умови надання дозволу встановлюються у розпорядженні Міністра національної освіти. Однією з основних умов є необхідність того, щоб школа ефективно доповнювала мережу шкіл, які перебувають в управлінні одиниці самоврядування. Самоврядування може відмовити у наданні дозволу, якщо дійде висновку, що нова запропонована публічна школа буде дублювати існуючі школи або створить для них конкуренцію.

Весь комплекс навчання, виховання й опіки у такій школі має бути безплатним. Школа отримує дотацію від одиниці самоврядування, яка дала дозвіл на її заснування, у розмірі 100% поточних витрат, які припадають на одного учня у школах такого ж типу, котрі перебувають в управлінні даного самоврядування.

Школа такого типу діє на схожих засадах, як і публічні школи, якими керує самоврядування з певними винятками, зокрема:

1. Шкільний мікрорайон встановлюється для такої школи тільки за заявкою особи, яка нею управляє,
2. Школа не є бюджетною одиницею, а принципи здійснення нею господарювання у сфері фінансів встановлюються її керівним органом (особою, що управляє школою),
3. Директор школи не повинен обов'язково обиратися за конкурсною процедурою,
4. До вчителів цієї школи норми закону Карту Вчителя застосовуються в обмеженому обсязі (обов'язки вчителя, кваліфікація, отримання чергових звань і ступенів, дисциплінарна відповідальність). Але не застосовуються норми Карти Вчителя щодо:
 - a. Принципів працевлаштування,
 - b. Педагогічного навантаження (обов'язкова кількість навчальних годин протягом тижня),
 - c. Принципи оплати праці і соціальні виплати.

Щодо вказаних вище питань застосовуються загальні норми Трудового кодексу.

Мала школи, яка передається самоврядуванням в управління іншим суб'єктам

Це публічна школа, яка нараховує до 70 учнів і була передана одиницею територіального самоврядування у подальше управління юридичній особі (наприклад, об'єднанню чи фонду) або фізичній особі шляхом укладання угоди. Таким чином може змінитися керівний орган школи і немає необхідності здійснювати її формальну ліквідацію. У законі уточнюється багато умов договору передачі школи, зокрема, школа, яка передається на підставі такого договору не може бути ліквідована особою, яка нею управляє. До того ж, договір передачі школи має бути затверджений органом педагогічного нагляду (тобто, куратором освіти).

Майно, яке передається школі, не віддається у власність юридичній чи фізичній особи, якій школа передається в управління, всього лише безкоштовно надається у користування.

Школа, передана на підставі договору, працює аналогічно, як і інші публічні школи, якими керують юридичні чи фізичні особи (про що йшлося вище). Це також стосується фінансових обов'язків самоврядування, яке передало школу. Однак особа, яка управляє школою, повинна виконувати умови, визначені у договорі, укладеному із самоврядуванням. Якщо школа не буде діяти відповідно до правових норм чи умов цього договору, або у випадку, якщо юридична чи фізична особа не матиме бажання нею управляти – школа знову повертається під управління одиниці самоврядування.

Громадська школа

Ця назва не належить до правових термінів (закон про систему освіти не дає визначення громадської школи і не вживає цього поняття). Він вживається тільки у розмовній мові для позначення школи, якою управляє громадська організація (найчастіше об'єднання), створена з освітньою, а не з комерційною метою. Ця назва прийнялася, мабуть, тому, що на початковому етапі створення недержавних шкіл, найчастіше засновником було Громадське освітнє об'єднання (ГОО). Багато шкіл, якими управляє ГОО, має у своїй назві прикметних «громадська». Деякі з найвідоміших громадських шкіл у Варшаві виникли до прийняття закону про систему освіти (тобто, до прийняття правових визначень публічної і недержавної школи). З іншого боку, щодо малих шкіл, які були передані одиницями самоврядування в управління об'єднанням на підставі договору, термін «громадські школи» все ж не застосовується.

Термін «громадська школа» може стосуватися як недержавної школи, так і публічної. Переважна більшість шкіл, які перебувають в управлінні ГОО, це недержавні школи, які мають повноваження публічних. Тобто, термін «громадська школа» не містить інформації, чи вона публічна, чи недержавна.

Київ, Варшава, 21 травня 2015